

СНАЈПЕРИСТИ КРОЗ ИСТОРИЈУ (2)

ЈУНАЦИ ДРУГЕ ВЕЛИКЕ ВОЈНЕ

Успех снајперисте не огледа се у броју погодака, већ у штети коју нанесе противнику елиминацијом командног кадра и других важних личности.

Дела најуспешнијих стрелаца током Другог светског рата задивила су свет, а о појединцима су снимани и филмови.

Још за време Првог светског рата, руска царска армија користила је сибирске ловце као снајперисте. Настанком СССР-а и Црвене армије, стрељаштво је доживело процват јер се масовно отварају стрељачка друштва и школе, како за војску, тако и за грађанство. У Црвеној армији постојале су две врсте снајпериста – први, који су формацијски били резерва Врховне команде (РВГК) и други који су били саставни део пешадијских јединица. Снајперисти РВГК су били организовани у самосталне бригаде, од којих је једна била састављена искључиво од жена, а по потреби су упућивани као водови, чете или чак батаљони на делове фронта где се указала потреба. Када је реч о другима, крајем рата су формацијски постојала двојица у стрељачком воду, а 18 у батаљону.

Црвена армија је користила снајперску пушку *мосин-наган* 1891/30. Од пушака са производне траке бирани су примерци код којих су цеви биле високог квалитета, а потом су и дорађиване: ручица затварача је спуштана ради несметане манипулације уз оптички нишан, мушица је издизана један центиметар, како би нишањење без оптике било омогућено до 600 метара, а окидач је подешаван на силу окидања од два до два и по килограма. Оптички нишан био је ПВ са увеличањем од четири пута или ПУ са увеличањем три и по пута. До 1938. године произведено је 53.000 ових пушака, а од 1942. толико је произведено годишње, што указује на значај који је придаван снајперистима. Прецизност тих пушака огледа се и у веровању да су многи немачки снајперисти користили заплењене снајперке 1891/30, те у чињеници да је у наоружању остала све до 1963. године, када ју је заменила СВД *драгунова*.

Друга снајперска пушка Црвене армије била је полуаутоматска СВТ-40 *токарева*, побољшани модел пушке СВТ-38. Иако је била врло прецизна и радо су је користили Немаци и Финци, у Црвеној армији није била популарна јер је захтевала правилно

Са пропагандног плаката – руски снајпериста

МЕДАЉА ЗА ХРАБОСТ

Совјетски снајперисти радили су у пару, као стрелац и осматрач. Ако би стрелац промашио, осматрач би понекад нишанио из своје пушке и отварао ватру. Чetrдесет погодака доносило је медаљу за храброст и титулу заслужни снајпериста.

одржавање. Многе заплењене СВТ проучаване су у Немачкој, а то је допринело развоју полуаутоматских пушака Вермахта.

■ ЛЕГЕНДАРНИ ЗАЈЦЕВ

Прича о совјетским снајперистима не може заобићи легендарног Василија Зајцева, ловца са Урала, чији је допринос победи у Стаљинградској бици погрешно описан у "блокбастер" филму "Непријатељ пред капијом". Наиме, Зајцев и немачки снајпериста никад се нису сусрели лицем у лице. Мало је недостајало да Зајцева мимоиђе Велики отаџбински рат, јер је до половине 1942. године служио као књиговођа са чином заставника у Владивостоку, при Пацифичкој флоти морнарице СССР-а. Са двадесетак колега морнара добровољно се пријавио за Стаљинград, али је и ту био стациониран као административац на источној обали Волге. Мада се са гађања на полигону знало да је одличан стрелац, морао је да се бори са бирократијом како би био додељен јединици на првој линији фронта.

Октобра 1942. године, пушком без оптике погодио је немачког митраљесца удаљеног неколико стотина метара и командир који је био сведок догађаја, видевши његову вештину, наредио је да му се додели пушка са оптичким нишаном. До тада он није видео такво оружје, а од 10. новембра 1942. до 17. децембра исте године постигао је 225 погодака, укључујући и елиминацију 11 непријатељских снајпериста. Његов највећи допринос био је оснивање снајперске школе током саме битке. Сматра се да је 28 снајпериста које је он обучио, избацило из строја више од 3.000 непријатељских официра и војника.

Приликом рањавања артиљеријском гранатом, јануара 1943. године, привремено је изгубио вид, али му га је професор Филатов повратио и Зајцев је крај рата дочекао у чину капетана. Данас постоје одређене контраверзе на Западу око његовог чувеног дуела са познатим немачким снајперистом. Наиме, западни извори тврде да није постојао мајор Хајнц Торвалд (по неким ауторима Кениг), начелник снајперске школе, који је упућен у Стаљинград. Било како било, оптички нишан са пушке немачког снајперисте изложен је у Централном музеју оружаних снага у Москви.

Зајцев, наравно, није био једини совјетски снајпериста са високим бројем погодака. У појединим изворима наводи се надимак непознатог војника Жиган који је, такође у Стаљинградској бици, до 20. новембра имао 224 поготка. Осим тога, морају се поменути Василиј Голосов, сигурно најбољи противснајпериста, који је осим 422 поготка, до јула 1943. године, када је погинуо, елиминисао 70 непријатељских снајпериста, и Иван Сидоренко са скоро 500 погодака. Према неким ауторима, Совјети имају 30 снајпериста са више од 300 погодака.

■ СОВЈЕТСКЕ АМАЗОНКЕ

За разлику од западних војски, у Црвеној армији жене су имале активну улогу у оружаној борби, као пилоти, возачи тенка, митраљесци и, наравно, снајперисти. Биле су познате по изузетној стрпљивости, што је једна од најбитнијих одлика снајперисте.

Најпознатија међу њима је Људмила Михајловна Павличенко. Када се, након напада Немачке на СССР добровољно пријавила у војску, већ је била обучена стрелац, једриличар и падобранац. Одбила је дужност болничарке и са 25. пешадијском дивизијом "Чапајев" нашла се, већ августа 1941, у борбама око Одесе. За само два и по месеца имала је 187 погодака. Занимљиво је да је користила СВТ-40, пушку која није била много популарна код других војника. Њен укупан скор износи 309 погодака, од тога 36 снајпе-

Пушке: SMLE-4MK1, SVT-40L i SVT-40SN

ЛОВАЦ СА УРАЛА

Лик снајперисте Василија Зајцева, ловца са Урала, описан је у филму "Непријатељ пред капијом". Његов највећи допринос било је оснивање снајперске школе током Стаљинградске битке. Сматра се да је 28 снајпериста, које је он обучио, избацило из строја више од 3.000 непријатељских официра и војника. Преминуо је 1991. у Кијеву, а његово тело је 2006. пренето на Мамајев Курган и сахрањено уз споменик браниоцима Стаљинграда, где стоје и његове чувене речи: *За нас није било земље иза Волге.*

ХРАБРА ЉУДМИЛА

Људмила Михајловна Павличенко је за само два и по месеца имала 187 погодака. Њен укупан скор износи 309 погодака, од тога је 36 немачких снајпериста. Један од убијених снајпериста претходно је елиминисао више од 500 совјетских војника, што је утврдила увидом у његов дневник.

риста. Један од убијених снајпериста претходно је елиминисао више од 500 совјетских војника, што је утврдила увидом у његов дневник. Јуна 1942. године рањена је минобачачком гранатом, а након опоравка послата је у САД и Канаду у мисију добре воље. Она је први совјетски грађанин који је позван у Белу кућу на пријем код председника Рузвелта и његове супруге Еленор, а у Вашингтону јој је приређен дочек достојан хероја. Пушка винчестер са оптичким нишаном, коју је добила на поклон, изложена је у музеју у Москви.

Најефикаснији снајперски тим свих времена такође су две жене, Наталија Ковшова и Марија Поливанова. Њих две су заједно имале више од 300 погодака, а посебно су се истакле у тешким борбама првих дана марта 1942. године, дејствујући по митраљеским гнездима. Августа 1942. године, њихов вод је опкољен у немачком противнападу и када су остале без муниције, девојке су сачекале Немце да приђу, а потом активирале ручне бомбе, како не би живе пале непријатељу у руке.

■ СНАЈПЕРИСТИ ВЕРМАХТА

Својевремено је у аустријском војном часопису "Трупендинст" објављен разговор са тројицом снајпериста Вермахта аустријске националности, који су служили у Трећој планинској (гебиргсјегер) дивизији на Источном фронту. То су Матијас Херценауер (345 погодака), Зеп Алербергер (257) и Хелмут Винрсбергер (64), који је по-

Немачки снајпериста са карабином маузер К 98

сле рањавања био инструктор у снајперској школи. Они наводе да су користили карабин маузер К 98 са оптичким нишаном увећања четири пута, а Алербергер и заплењену совјетску снајперку. Ниједан од њих не сматра полуаутоматску пушку Г43 добрим оружјем, због слабије прецизности и веће тежине у односу на К98, те повремених застоја. Били су сигурни да ће до 400 метара погодити противника у главу, а у тело до 600 метара. Преко те даљине ватра се отвара само да би се показало непријатељу да није безбедан, а сваки снајпериста чекао је да противник приђе ближе, како би погодак био сигуран.

Формацијски је сваки батаљон имао снајперско одељење од 22 војника: шесторица су остајали при команди, а остали били додељени четама. У принципу је неколико добрих стрелаца у свакој чети имало пушке са оптиком, али не и снајперску обуку, и они су у ствари били прецизни стрелци, способни да погоде циљ на даљини до 400 метара.

Снајперисти су увек дејствовали у тимовима од по два војника (један стрелац а други осматрач) уз дневно извештавање штаба батаљона о резултатима дејства. Мете су, пре свега, били противнички осматрачи и официри, потом послуживоци противтенковских топова и митраљеза. Често су пред свитање заузимали ватрени положај испред својих линија и враћали се када падне ноћ. Њихове препоруке биле су да се у повлачењу, као одступница, користи неколико снајпериста јер је психолошки ефекат на непријатеља далеко већи од, рецимо, митраљеске ватре.

Успех снајперисте не огледа се у броју погодака, већ у штети коју нанесе противнику елиминацијом командног кадра и других важних лица. Као најважнију особину снајперисте сматрају стрпљивост, тј. способност да се у закљону остане дуже од непријатеља. Камуфлажа је од веома важна, што укључује лице, чак и цев оружја. Један од њих је са собом носио стари кишобран обојен

маскирним бојама који му је одлично користио. Светлећу муницију користили су само као вежбовну или за одређивање раздаљине, а, свакако важно искуство било је да не треба пуцати при бочном ветру.

■ МАЈСТОРИ МАСКИРАЊА

Освојање пацифичких острва са бујном вегетацијом и огорчени отпор Јапанаца, мајстора за маскирање, поставили су посебне захтеве пред америчке маринце. Овде се одмах ратовало на малим даљинама, а Јапанци су имали обичај да, прикривајући се у крошњама дрвећа, пуне маринце да прођу, а потом отварају ватру с леђа. Оптички нишани пушката *арисака* тип 38 или 97 увећавани су два и по пута или четири пута, али је за то ретко било потребе. Но, метак калибра 6,5 mm, који користе обе пушке, одликовао се пуцњем високог тона, тако да је било тешко одредити правац из ког је долетео, а бездимни барут који су Јапанци користили био је заиста такав да се ни облачић није јављао при опаљењу. Осим тога, њихови снајперисти имали су обичај да се вежу за стабло дрвета, како би могли дејствовати и након рањавања, али је крајњи исход био увек исти – погибија.

Маринци су користили пушке *спрингфилд* М1903 са оптичким нишаном *увертл* карактеристичне дужине, којим су, по потреби, могли дејствовати и на већим даљинама. Тако је, на пример, током искрцавања на Окинави снајпериста ућукао митраљеско гнездо на растојању од 1.200 јарди (1.080 m), а недуго након тога је тим искусних наредника са даљине од 1.000 јарди (900 m) узастопним погоцима у пушкарницу бункера онемогућио дејство митраљеза док се маринци нису прикрасили и убаченим бомбама окончали отпор браниоца. Неретко се за обарање дебелих стабала користио топ 37 mm, а за чишћење крошњи дрвећа аутомат *томпсон* и аутоматске пушке *БАР*.

Америчка војска је користила исти модел пушке *спрингфилд*, али са другачијом оптиком типа *вивер* и увеличањем два и по пута. Проблем је лежао у чињеници да је оптика била осетљива на ударце, а како пушка није имала класичне нишане, оштећење оптике значило је и онеспособљавање оружја. (Снајпериста са сличном пушком приказан је у филму "Спасавање војника Рајана"). Крајем 1944. године усвојена је снајперска варијанта полуаутоматске пушке *гаранд* М1 са робуснијом оптиком типа *лиман*, али их је, с обзиром на крај рата, релативно мало произведено, мада су касније коришћене и у Корејском рату.

■ БРИТАНСКА СНАЈПЕРСКА ШКОЛА

Током рата у северној Африци активност снајпериста није била изражена због велике врућине која је доводила до треперења ваздуха, што је као последицу имало немогућност прецизног одређивања растојања. Уз то, одлике терена су биле такве да је адекватно маскирање било тешко извести. Након искрцавања у Италији и Нормандији, али тек када се фронт стабилизовао крајем 1944, снајперисти су дошли у први план. Британска војска је већ 1940. оформила снајперску школу, а чувени *Ловат скаути* своје знање у маскирању и прикривању преносили су полазницима тронедељног курса. Основна снајперска пушка и даље је била *enfield Mk 1(T)* из Првог светског рата, али је 1942. усвојена *enfield* бр. 4 Mk 1 (Т), која је задржана у употреби до 1970. Изабране пушке са производне линије, модификовала је чувена лондонска фирма *Holland i Holland*, укључујући монтирање оптичког нишана са увећањем три пута.

Британци су се сусрели са проблемом јапанских снајпериста у Бурми, али они нису користили амерички начин обарања стабала топовским хицем, већ су противтенковском пушком бојс, калибра .055 (13,97 mm), пуцали директно кроз стабло у снајперисту. Ова пушка је позната и далматинским партизанима, који су је добили у оквиру савезничке помоћи током 1944–1945. године. ■

Др Александар МУТАВЦИЋ

(Наставак у идућем броју)